

izdaju, tim više moramo svjesniji i za njena prava i za njen opstanak boriti se.

Sa starom ljubavlju Vaš
Strossmayer
u Djakovu 2. I. 1894. B.

Velecijenjeni prijatelju!*

Toplo Vam se zahvaljujem na prijateljskoj Vašoj čestitci o minulom mome imendanu. Bog dragi uslišao plemenite Vaše želje, pak dao da još koju godinu narodu našem poživim i ugledam barem zoru bolje njegove budućnosti; a Bog dragi i Vas sačuvao i blagoslovio, jer je i Vaš život hrvatskomu narodu i njegovoj mučeničkoj borbi vrlo nuždan.

Sa pozdravljam Vaš
Strossmayer
u Djakovu 30. III. 1894. B.

Vele mili prijatelju!*

Topla Vam hvala na prijateljskoj čestitki k mojem imendanu. Bog dragi Vas i sve Vaše žrtve i rad obilno blagoslovio u borbi za hrvatski narod! Preporučujem se i u buduće Vašoj bratskoj ljubavi, miloj uspomeni i pobožnoj molitvi te ostajem

odani Vam prijatelj
Strossmayer
B.

Dragi moj prijatelju!

Hvala Vam lijepa na čestitci. Bog Vas blagoslovio! Molim Vas, ostajte i na dalje

pri Vašemu patrotičkomu radu i budite uvjeren, da Vas ja visoko štujem i ljubim. Preporučujem se Vašoj ljubavi i molitvi.

Strossmayer
23. Aug. 1896. B.

Dragi moj prijatelju!

Hvala Vam hiljadu put na čestitki, hvala na Vašoj ljubavi, dobroti. Bog Vas blagoslovio i svakom svojom srećom obdario! Preporučujem se i na dalje Vašoj uspomeni, ljubavi i molitvi.

Vaš prijatelj
Strossmayer
23. ož. 1898. B.

Štovani prijatelju!*

Topla i srdačna Vam hvala na prijateljskoj čestitci o mome imendanu. Bog i Vas poživio, blagoslovio, svakim darom svete svoje milosti krijepio i obasuo!

Preporučujem se i u buduće Vašoj ljubavi, prijateljskoj uspomeni i molitvi, ter ostajem uvijek

Vaš prijatelj
Strossmayer
u Djakovu 21. III 1900. B.

* Pisano tudjom rukom, potpis vlastoručni. Bez datuma.

* Pisano tudjom rukom, s vlastoručnim potpisom.

* Pisano tudjom rukom, s vlastoručnim Strossmayerovim potpisom.

PUBLIKACIJE.

Крум Дрончилов, Бурел. Антропогеографски изучвания. (Годишник на Софийският Универзитет, историко-филологически факултет, книга XIX, 2, с 11 чертежи в текста и 41 фотопр. снимки и 1 карта извен текста). София 1923.

Kao što je poznato Jovan Cvijić izdao je nekako pre 25 godina uputstva za antropogeografsko proučavanje naše zemlje, a izdao je već i poveći broj omašnih tomova »Naselja srpskih zemalja«. Godine 1906. poveo se za njim Iširkov, profesor geografije na Sofijskom univerzitetu, izdavši »Упътване за изучаване селищата въ българските земи«, pa je isto tako organizovao

rad oko opisa naselja u različnim oblastima kraljevine Bugarske. Tako je sada i g. Krum Drončilov obradio oblast Burel, koja leži u srednjem delu zapadne Bugarske između Osogovske planine i Rila na jugu, a Stare planine na severu. To je najbrdovitiji deo Bugarske sa srednjom visinom od 990 m, te je zbog rada erozije i denudacije vrlo razdrobljen i raščlanjen i sastoji se iz ovih oblasti: Krajište, Graovo, Znepolsko, Derekul, Zabroge, Visok i Burel. Oblast Burel pak, koja je opisana u gore spomenutoj knjizi, leži između Aldomirovskog polja, Graova, Znepolskoga, Nevljanske reke, Ežeğovce i Dragomirskog blata.

Mi se radujemo, što i braća Bugari sistematički priučavaju svoj narod i njegovu množinu naselja, kao što to čine i Srbi, jer ćemo skoro imati opisane pojedine oblasti između Ponta i Adrije, a na osnovi toga moći će se doći do zanimivih upoređenja i etnoloških teorija. Uvereni smo, da je oblast Burel našla u g. prof. Drončilovu valjanoga i savesnoga obrađivača, koji je dao na polju fizičke antropologije svome narodu ozbiljne moćne radove.

Dr. Niko Županić.

Dr. Josip Badalić, Spomenici ruske drame XVIII. vijeka u zagrebačkoj sveučilišnoj biblioteci. (»Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1922.« sv. 37. Zagreb 1923.).

U koliko u nas uopće ima javnog kulturnog mnijenja, ono je uvelike podijeljeno u prosuđivanju savremenih prilika u zagrebačkoj akademiji. Dok najširi krugovi vide u onoj zgradi na Zrinjevcu samo »mrtvilo muzeja« i u svečanim sjednicama (s barjakom na balkonu) samo paradnu predigru običajnom ručku, što ga pokrovitelj (g. nadbiskup zagrebački) daje svake godine u počast članovima zavoda, dotle drugi vide i u ovom visokom zavodu prigodom članskoga obnavljanja samo epilog stranačkih nepriklipa u zagrebačkom sveučilištu. Nekojima je organizacija osnove i tempo rada, prema tome, previše izolovan, drugi opet pitaju n. pr. za naučni rad petogodišnjeg umjetničkoga razreda, koji se željno očekuje i u koji se polažu najveće nade i očekivanja. No, ukoliko, može s pravom i da bude koje čemu zamjeraka, prema faktičnim dnevnim prilikama i napetim ličnim raspoloženjima, a nada sve prema tradiciji i naučnoj politici otprije pedeset godina drukčije ne može ni da bude, nego što jest. Ipak je skroz neopravdan prigovor, što se gdje kada čuje, kao da se akademija izoluje od suradnje mladih naučnih radnika, koji u činovničkoj hierarhiji stoje na ljestvici bliže tlama. Bilo je publicirano već mnogo radova od pisaca bez akademijske aureole, suviše od ljudi, koji nijesu n. pr. svi u sklopu sveučilišta.

I najbolji primjer za to jeste evo sada referat, što ga je g. dr. Josip Badalić obielodanio o svojim uglednim otkrićima ruskih drama XVIII. stoljeća. Pored dr. Prohaske g. Badalić jedan je od najozbiljnijih naših istraživača ruske književnosti. Citiranim otkrićem donio je nekoliko daljnjih priloga za interesantne jugoslovensko-ruske kulturne odnošaje, u ovom slučaju, što je najvažnije, za najzapadnije strane južnih Slovjena.

Radi se o rukopisima drama: Semira, Akt ili dještvie o knjezu Petra Zlatnih Ključah i o prekrasnoj Korolevi Magilen, Hamlet (Sumarkovljevi), Strašnoe izobraženie vtorago prišestva Gdna na Petru zemlju, i Sokrašćenie operi ob Aleks. Makedonskom. Obradujući taj kodeks ustanovio je dr. Badalić, da su po srijedi rijetki, suviše i jedinstveni spomenici ruske drame iz prve polovine XVIII. stoljeća. Nekoje od tih drama postoje samo u jednom ili dva rukopisa, a nekoje su otkrivene i u Rusiji tek prije nekoliko godina, tako n. pr. »Akt ili dještvie« 1905. Dr. Badalić mogaše utvrditi »da naš tekst zastupa daleko savršeniju, i što je još važnije, potpunu redakciju ove drame, dotjerujući usto mnogim bitnim pjesničkim preinakama izvjesne rudimentarnosti u tekstu Georgijevskoga«. Osim toga, u zagrebačkom rukopisu ima i potpuni epilog, a i tu se ne potvrđuju Georgijevskijeva naslućivanja, jer se ne iznosi u liku glavnoga junaka drame uzor-vladara i nije moral drame (»Fürstenspiegel«), jer se oštrica morala okreće prema gore, prema Petru Velikom kao »Antikristu«, a ne prema neprosvjetljenim narodnim redovima. Zanimljivo je, da je, nadalje, »Strašnoe izobraženie...« bilo dosad u ruskoj povijesti književnosti poznato samo po natpisu. I o »Sokraščeniu« dr. Badalić iznosi svoje osobno fundirano mišljenje a navodi onda još jedan panegirik »Synopsis...« (1745.) komu je dodan »balet dvanaestorice mjeseci«. Napokon je kao sedmi prilog »Obraz toržestva rossijskago...«.

Dr. Badalić nazvao je ovaj obretni rukopis kodeksom tverskim, a provenijenciju mu je uputio u južnu Dalmaciju, odakle je dospio u zagrebačku sveučilišnu knjižnicu. Prema jednoj bilješici, kojom je dr. Badalić riješio porijetlo rukopisa, izlazi, da je rukopis dospio iz Rusije posredstvom arhimandrita Arsenija Gagovića i dalje onda još i posredstvom familije grofa Marka Ivelića, porijetlom Kotoranina, koji je stupio u rusku vojnu službu i bio za presudnih časova dubrovačke republike ruski general i vojno-politički agent. Radi se dakle u ovom slučaju o kulturno-historijski veoma zanimljivom snabdjevanju naših krajeva knjigama iz Rusije, a među tim materijalom i o činu »školskih drama« za manastire i »prosvjetljivanje« naroda. Otkriće dakle po sadržini i značaju nada sve odlično.

Budući pak da nam još uvijek nedostaje kulturno javno mnijenje, ovaj događaj nije bio u nas događajem, ni u dnevnoj štampi.

Specijalnu studiju o tomu materijalu priopćice dr. Badalić u izdanjima Kr. srpske akademije nauka u Beogradu i Ruske Akademije Nauka u Petrogradu. M.

»Мисао«, književno-politički časopis u Beogradu, donosio je od vremena na vreme članke koji spadaju i u okvir interesa ovoga našega časopisa:

Драгиша Лапчевић: Наши Манастири и Цркве.

Autor je opisao manastir Godovika u srezu požeškom okruga užičkoga. Istražio je pitanje, gdje je Mrkšina crkva, (»po svemu sudeći mesto nekadanjem manastiru i štampariji Mrkšinoj Crkvi treba tražiti u Subjelu i oko Subjela, u nekom Zakutku oko reke Skrapeža i ispod planine Crne Gore ili sadanje Crnokose«). (»Мисао« VIII, 1.).

Бенерал Петар Пешић: Апотеоза незаном јунаку. Пробој солунског фронта.

Svečano predavanje održano 9. IV. 1922. god. u dvorani Parlamenta u Beogradu u korist podizanja spomenika našem Незнаном Јунаку daje stručan pregled ovog znamenitog događaja Svetskog rata i značajne etape jugoslavenskog ujedinjenja. (»Мисао« IX. I.).

Драгиша Лапчевић: »Шекспир и наше народне умотворине«. — Autor navodi zanimljive paralele nekih elemenata Šekspirovih drama i naše narodne književnosti. Autor pretpostavlja jedinstven izvor za mnoge умотворине наше народне književnosti i Šekspirovog rada i misli na veliku prevodilačku radinost u Nemanićskoj Srbiji, čiju bogatu duhovnu kulturu, koja se razvija uporedo sa materijalnom, on naročito podvlači. (»Мисао« II. 2.).

Мил. Ристић: Српске политичке странке и програми.

Autor utvrđuje činjenicu, da su već za време Караџевог у Србији постојале политичке странке. Ове су странке биле: 1. она која је била за измирење са Турском; 2. која је тражила самосталну Србију; 3. која је била уз Русију; 4. која је била уз Аустро-Угарску (то је била управо Караџевог странка). Autor pregleda u kratko njihovu ideologiju pa zadržava se više na političkim shvatanjima Ivana Južovića. (»Мисао« II. 9—11.).

Др. Првислав Гризоно: »Постајање југославенског народа«.

Општи и кратак pregled jugoslavenske istorije sa тоčke гледишта која се види из самог наслова. (»Мисао« 1920. 17 i 18).

Белешке Цветка Рајовића: Један непознат историјски документ.

Овај документ исписао је са модернизацијом правописа проф. Милоград Н. Дерић. Белешке су писане у два мaha око г. 1830. и г. 1870. (»Мисао« год. II. 35—38.).

Драгиша Лапчевић: Просто решење аграрног проблема (историски приложак).

Autor objavljuje veoma zanimljivo pismo kneza Miloša iz g. 1830. sreskom kapetanu Štuleu, kojim se naređuje da donosiocu pisma Jovanu Šišiću sačuva pravo vlasništva na njegovo imanje, koje je njegov otac od Turaka-feudala oteo i koje su sada Turci natrag tražili. Knez Miloš, prema shvatanju toga slučaja od autora, stoji sasvim na temelju novog prava svojine stvorenog ustankom protiv starinskog feudalnog. (»Мисао« 1921. 35 i 36).

Драгиша Лапчевић: »О Балканској федерацији« (pregled заступника једне идеје).

Autor u nizu kratkih beležaka pregleda redom: Rigu iz Fere revolucionara XVIII st., Karađorđa, Iliju Garašanina, Svetozara Markovića, socijalističku i radikalnu emigraciju, Narodnu Radikalnu Stranku, Друштво за Savez Balkanskih Naroda iz god. 1891., Milana Piroćanca, Vladimira Karića i socijalnu demokratiju, kojoj, kao što je то познато, припада и сам autor. (»Мисао« 1921. 37 i 38).

Др. В. Намисловски: »Судска власт манастира у средњевековној Србији«.

То су одломци из веће студије »Судско устројство у средњевековној Србији«. Autor је извукао из Душановог законика и других правних споменика средњевековне Србије (нaročито повелја о правима манастира) потребне податке за карактеристику опсега манастирске јурисдикције. (»Мисао« 1921. 39—40).

Др. Влад. Р. Петковић: »Поводом Средњевековне Уметности у Далмацији«. Приказ књиге Милоје М. Васић: Архитектура и скултура у Далмацији од почетка IX. века до почетка XV. века. Београд 1922.

Autor prikazuje dosta opsežno i аналише књигу г. Васића. Закључак: ну и ако смо и после ове књиге још далеко од онога, што ће имати тек да пружи једна уистини историја уметности Далмације, сваки ће поздравити појаву њену, као појаву претеће, који је указао пут ономе што ће доћи. (»Мисао« V. 76).

Бождар Ковачевић: »Слободна мисао у Дубровнику пред пропаст Дубровачке самосталности« (»Мисао« V 9).

Odlomak iz veće monografije o Antunu knezu Sorgo (Sorkočeviću), koji je živeo u doba propasti Dubrovačke samostalnosti. Nekoliko publiciranih strana osnovanih na marljivoj proučavanju neizdane arhivalne građe i specijalne literature sadrže veoma zanimljive podatke o odnosima republike prema Francuskoj tokom XVIII st. pa o slobodnom pokretu u Dubrovniku.

A. J.

Jugoslavenska Njiva. Godina VII. Knjiga I. i II. U Zagrebu 1923. Već u ono teško ratno doba 1917. godine, kad je »Hrvatska Njiva« počela izlaziti, »da temeljitim oranjem pripravi sjetvu, koja će jednoč uroditi obilatim žetvom« morala je u njoj vidno mesto zapremiti i naša historija. No kako Njiva nije historijska revija, ne ćemo u njoj naći historijski materijal ili sterilne »stručne« članke, već rasprave, što živo zasecaju u naš današnji život. Te rasprave tako govore o našoj prošlosti, da nam historija doista postaje ona Ciceronova Magistra, koja bistreći prošlost upućuje nas u sadašnjost, te nam jasno kaže, da je današnji dan baš ovakav morao biti, kakav doista jest, jer je on posljednji u uzročnom nizu događaja, on je rezultanta mnogih, često i pre-različnih nastojanja u prošlosti. Ovakovih aktuelnih historijskih priloga puna je i ova »Jugoslavenska Njiva«.

Već u prvom broju prve knjige referira Dr. Ferdo Šišić, profesor hrvatske povesti na sveučilištu u Zagrebu o nepoznatom Marulićevom delu. To je Marulićev autograf u državnoj biblioteci Vittorio Emanuele u Rimu, a sabrani su u tom zborniku moralno didaktički citati iz raznih autora. Kao nuzgredice saznajemo još, da je Šišić u Rimu našao do sada jedini poznati rukopis kronike Popa Dukljanina. No dok je to samo kratka obavest, to je Šišićeva »Seljačka buna 1573.« odlična rasprava. Napisao ju je Šišić prigodom 350. obletnice same bune. Govoreći o feudalnim obvezama ističe, da je Slavonija uz hrvatski živalj imala po društvenom uređenju značaj ugarske zemlje. Nadalje prikazuje historiju Susedgrada te prelazi na samu bunu i na njezinog vođu Matiju Gupca. Ističe, da su hrvatski seljaci podigli oružje za opću jednakost i slobodu svih ljudi tj. za dokinuće feudalizma. Dok je u starije doba shvaćalo hrvatsko plemstvo bunu s prezirom i mržnjom, danas je smatramo jednim od najkrupnijih i najčasnijih događaja hrvatske historije. Kako Šišić u toj raspravi sasvim na novo osvetljuje mnoge momente, tako u

raspravi Kako je Jelačić postao banom na novim i dosad nepristupačnim arhivalnim vrelima pa prvi puta u našoj historiografiji podaje ispravan prikaz tog važnog događaja naše novije prošlosti. Upravo nastavak toga je rasprava Hrvati i Mađari u oči sukoba 1848. U ovim raspravama Šišić po prvi put obrađuje događaje 1848. godine nakon što su historičima postali pristupni svi izvori bečkih arhiva.

Napokon je Šišić u Njivi štampao poznato predavanje, što ga je držao u Zagrebu, Beogradu i Skoplju: Kako se u Hrvata razvijala politička i državna svijest. O ovome predavanju još uvek se u nas piše i raspravlja, jer je nakon nje ga očito izbilo posve oprečno mišljenje pristasa starijih, romantičnih nazora o našoj historiji, koji misle, da hrvatska historija ima drukčija biti u Beogradu, a drukčija u Zagrebu, a u Šišićevom radu vide umanjivanje Hrvata i njihovih zasluga u prošlosti. Međutim je Šišić i tom svojom radnjom istaknuo veličinu Hrvata za narodne dinastije, istaknuo važnost borbe za očuvanje nacionalnoga karaktera te nastojanje nekih hrvatskih kraljeva i popova glagolaša. To su oni najveći momenti u našoj prošlosti, što nam i danas moraju biti i ponos i uzor. To je naša historija i to samo naša, kojom mi ulazimo i sudelujemo u borbi za političku i državnu neovisnost našu, i onda po tome i svih južnih Slovena. Dakako, da u našoj prošlosti ima mnogo i ostalih momenta i da mi u jednom genetičkom prikazu čitave prošlosti Hrvata ne smemo isticati samo one prve velike »slavne momente«, jer bi slika bila sasvim kriva, »patriotski« tendenciozna. I među ostalim hrvatskim kraljevima ima velikih vladara, ali to su feudalne veličine, kakovih ima u historiji onog doba i kod svih ostalih evropskih naroda. Imadu i oni svoju vrednost, ali kad ocenjujemo našu historiju s našeg hrvatskog, nacionalnog stanovišta pa kad vidimo, da u neovisnoj nacionalnoj državi Hrvata sami vladari vode tuđinsku, protuhrvatsku politiku, onda moramo te feudalne velikane smatrati negativnim elementom za razvoj naše države. Ta oni su poslužili evropskoj veličini različnih papa i careva, a ne našoj nacionalnoj veličini, ne veličini Hrvata, jednog slovenskog i plemena, i naroda na Balkanu u ono i sadašnje doba. U ostalom svoje posve naučno obrazloženo shvaćanje definitivno je izneo Šišić još u svojoj Geschichte der Kroaten, što je izašla u nakladi Matice Hrvatske još početkom septembra 1917., i još nitko nije u nauči i s naučnih razlozima osporio te njegove izvide. Prigovara se tom predavanju tek iz političkih i to upravo stranačkih razloga, a

prigovaraju oni, koji ne mogu da shvate gde je i u čemu je prava i nesumnjiva veličina Hrvata i ne vide onaj značajni rad i nastojanje Hrvata u historiji, što ih veže s nastojanjem ostalih naših plemena, a to je borba za potpunu hrvatsku kulturu i političku neovisnost od tuđine, borba za samostalnost hrvatskih, dakle uopće balkanskih krajeva.

Ta rasprava prenesena je sasvim na područje dnevne političke borbe te je prešla i u novinske ispade i što više u napadaj na šišića. Tim povodom napisan je i članak *Nostra alma mater*, a u vezi je i kritika Klaićeve brošure *Kroz tisuć godina od Alfe i kritika od Omege: Kroz tisuć godina*.

Dr. Nikola Radojčić, profesor univerziteta u Ljubljani u raspravi *Ulazak Srbije u moravsko-varždarsku dolinu*, prikazujući razvoj Nemanjine Srbije obradio je još i danas naš vanredno važni državni problem: učiniti životnom bazom moravsko-varždarski bazen, a uza to ne zapustiti Jadran. Osnove staroj srpskoj državi udarili su Nemanja i njegov sin Sava, no kod stvaranja te države bili su faktori: sposobnost naroda, naročito duboki altruistički smisao Rašana te utecaj samoga zemljišta, jer su se Srbi nastanili baš u najvažnijem delu Balkanskog poluotoka. Treći je momenat politički te se očituje razborita konzekventnost u vođenju spoljne i unutrašnje politike za Nemanjića. Već prvi srpski vladari, još pre Nemanje shvatili su važnost dvostruke ekspanzije na Jadranu i u dolinu Morave. Najpre stadoše prodirati na Jadran, jer u Zeti nađoše slabu i omraženu dinastiju, dok je u dolini Morave vladala moćna Vizantija. Zato se srpska snaga i razvija prema Vizantiji, a nastaje tada i prirodni savez s Mađarima, koji još nisu bili balkanska sila. Taj se savez lagano kida, kad Mađari prodiru na Balkan. Car Manojlo spreči ekspanziju i Srba i Mađara te u njegovo doba Nemanja uređuje samo unutrašnje stanje svoje države. Kasnije kuša pomoću Barbarose postići cilj, dolazi u sukob s Isakom Angelom II., no ostaje gospodarom moravske doline. — Ostali Radojčićevi članci od sada su referati. Prikazujući *Publikacije filozofskog fakulteta požunskog sveučilišta Komenskoga* ističe, da Bratislava opet postaje važno političko i kulturno središte. Tamo su se nekad gajile srdačne veze između Čeha i Jugoslovena, tamo je izašla i jedna od prvih historija Jugoslovena *Illyricum vetus et novum* i tamo je 1759. Dimitrije Čarnojević pred Mađarima i Nemcima govorio *Panegyricus illustris populi Illyriorum Slavini*. U članku *Iz historije hrvatske historiografije* prikazuje R.

knjigu Dr. J. Matasovića *»Životopis Mije Brašnića«* ističući, kako je Brašnić tip tražičnog petrificiranja talenata u provinciji. U članku *»Priroda i istorija u jugoslovenskom razvoju«*, što ga je napisao povodom studije Lj. Hauptmana još jednom se Radojčić bavio važnim pitanjem, kako je na naš narod delovala konfiguracija i smeštaj naše zemlje. U nas se još nije dovoljno proučavao taj vrlo važni i interesantni problem, a bavili su se njim samo muzgređice Stojan Novaković i Rački i u novije vreme Cvijić i Jireček. Ljudmil Hauptman prvi puta utvrđuje opseg celog problema, da li nas zemljište i historija shvaćeni kao celina upućuju na narodno i državno jedinstvo ili ne? Podelivši naše krajeve na političko aktivne i pasivne Hauptman ističe, da u koruškoj kotlini nije bilo domaćeg plemstva, nosioca državne vlasti, a u Hrvata je smetao sukob između plemenske samostalnosti i državnog jedinstva, dok naprotiv u Srba nije nikada ni jedan deo stanovništva bio izvršilac neprijateljskih planova u rođenoj zemlji. U Slovenaca je to nemačko plemstvo, u Hrvata Romani, a Slavonija smeštajem mami Mađare. U članku *Iz istorije hrvatske i srpske historiografije* daje Radojčić prikaz Engelovog historičkog rada povodom stogodišnjice njegove smrti. Ističe Engela kao polihistora i njegovu korespondenciju s Dobrovskim i Stratimirovićem. Napokon i Radojčićeva rasprava *O državnostvornosti Slovena i slovenskim državnim idealima* poglavito je kritika dviju nemačkih rasprava: Steinasker: *Oesterreich Ungarn und Osteuropa* te Seifert: *Die slavische Kulturidee*. Dok je raspravljavanje prvoga autora naučno, te on greši odviše smelim generaliziranjem, to drugi kod dokazivanja ne razlikuje naučnih rezultata od literarnih dela. Prikazavši obe rasprave Radojčić zaključuje, da njihovim autorima nije uspelo dokazati, da postoji neki istočnoevropski ili slovenski neizmenjivi politički mentalitet, jer toga nema, nego postoje samo različiti stepeni evropskog shvaćanja države. Autori nisu dokazali ni nedržavnost Slovena, nego samo da su teške krize u političkom i kulturnom razvoju sprečavale Slovene, te su zaostali iza zapadno-evropskih naroda.

Dr. Milan Prelog, profesor opće historije na zagrebačkom sveučilištu nanizao je u raspravi: *Car Aleksandar Prvi historičke glose uz roman D. Merežkovskoga*. On ističe, da prevod toga romana u nas nije naišao na dovoljnu pažnju i to naročito zbog toga, što se u nas premalo poznaje epoha, kad je delovao Aleksandar Prvi. Zato on na temelju vrela i literature prikazuje tu epohu, što ju je Merežkovski u svom romanu često puta jedini dostatno obradio. Isto tako

prikazuje Prelog svoj prevod »Povijest Rusije«, što ju je napisao Jaroslav Bidlo te ističe važnost te knjige već stoga, što sada naša inteligencija može da ispravno upozna rusku prošlost iz jednog odličnoga i još k tome slovenskoga dela. U svojoj raspravi »Kultura renesanse u Italiji« govori Prelog vrlo simpatično i dosta opširno o glasovitom Burckhardtovom delu te obećaje njegov prevod. Raspravama Crna Gora i Austrija početkom 1916. nastavlja Prelog svoj rad, što ga je bio započeo još u Njivi 1922. godine te na temelju austrijskog arhivalnog materijala prikazuje predaju Crne Gore. Velikom ratom zabavio se Prelog još u referatu o brošuri St. Stanojevića: Ubivstvo austrijskog prestolonaslednika Ferdinanda, u kojoj autor ustanovljuje, da su kod toga ubivstva učestvovali naročito A. Dimitrijević i V. Tankosić, dok Narodna Obrana nije bila u vezi s tim događajem. Isto tako se tiče velikoga rata i prikaz publikacije mlade češke spisateljice Dr. Milade Paulove: »Diplomatska hra o Jihoslovany za svetove valky«. Autorica je razložila, zašto je hrvatsko-srpska koalicija za rata ostala vladina stranka i koju su sudbinu Austrijanci idejom o trializmu spremali Južnim Slovenima nakon pobeđe centralnih vlasti. Kako vidimo sve te rasprave tiču se naše nedavne prošlosti, a s novijom dobom naše historije zabavio se Prelog prikazujući knjigu Slobodana Jovanovića »Druga vlada Miloša i Mihajla«. Ovo je, veli Prelog, zajedno s Jovanovićeveim Ustavobraniteljima potpuna novija historija Srbije od 1838.—1868. god. To je lektira, što će prečanicima mnogo toga razjasniti, a omogućuje čoveku štošta danas razumeti. Ona mora otvoriti oči i onome, koji na silu hoće da ostane slep i da pređe fakta, da je historija jedan od najvažnijih odgojnih faktora za sve, koji se bave javnim životom svoga naroda. Napokon u referatu Dvije studije Vl. A. Frančeva spominje Prelog poljskog slavjanofila Romana Zmorskoga, koji je prevodio Vuka i nastojanja P. J. Šafarika oko izdanja Monumenta Illirica, jugoslovenskog diplomatarata, što ga još ni danas nemamo.

U opštu historiju spada i rasprava dr. Petra Skoka, profesora romanistike na zagrebačkom sveučilištu Renan, povodom stogodišnjice Renanova rođenja. Autor ističe u toj vrlo lepoj raspravi Renanov način rada, njegovu mnogostranost i epohalnost njegova prikazivanja historičkih događaja i njegov bogati stil. Tome se još pridružuje Renanova nepokolebiva vera u istinu i ideale, što se uza sve zapreke ipak pobedonosno afirmiraju u razvoju čovečanstva. Osim te rasprave Skok još prikazuje knjigu: Er-

nest Denis: Du Vardar à la Sotcha, što ju je izdao Institut za slovenske studije uz Sorbonu. Napokon objavljuje Skok za nas zanimljivi i važni Arhiv za arbarsku starinu, jezik i etnologiju.

Ovde ćemo još spomenuti članak, što ga je napisao Res: Fašistička revolucija. To je prikaz anonimne brošure nekog upućenog talijanskog poslanika. Sam prikaz nam dobro dolazi kao pregled historijata talijanskih stranaka, Italijanskim autorom zabavio se i Arsen Wenzelides prikazujući knjigu: Ferrero: Tragedija mira, u kojoj se crta poratna Evropa. Wenzelides je u članku Misao češke čovječnosti prikazao studiju T. G. Masaryka o Janu Husu, te ističe, da bi naša naučna prevodna književnost morala dati dela o velikim slovenskim ličnostima pa bi to bio pravi rad za uzajamnost i stvaranje zajedničke slovenske kulture.

Nedavne događaje detaljno raspreda i vrlo kulturnim i uzornim načinom iznosi poznati naš historik i vanredni predavač Lujo Vojnović u članku Jadransko pitanje. To je predavanje, što ga je autor održao u Prahu 1922. godine. Lujo Vojnović još simpatično prikazuje potrebnu i korisnu knjižicu Dr. Milana Preloga: Repetitorij povijesti S. H. S. ističući, da je to celokupni i sočni pregled naše historije, a dobar pokušaj jedne sveopće jugoslovenske historije.

Za današnje prilike su vanredno aktuelne rasprave Vukašina J. Petrovića: Pogled na istoriju političkih stranaka u Srbiji, gde se ukratko no vrlo pregledno prikazuje politički život u Srbiji. Za Miloša su se ljudi grupirali po vojničkoj vrsnoći, no nakon njega dođe do prvih partija, kad su se političari podelili u Obrenovićevece i Karadorđevce. Zatim se javljaju liberali s Ristićem pa Napredna stranka i napokon posle rata s Bugarskom dolaze na vladu radikali. Isto tako informativna, osobito za hrvatske krajeve je i druga Petrovićeva rasprava: Deset vladalaca za sto godina, gde autor crtajući prilike od Miloša do danas nalazi uzroke kratkoj vladi vladara u Srbiji u tome, što su bili iz domaćih porodica, što su se ne imajući autoriteta oslanjali na tuđe države, a ove se brinu samo za svoje, a ne za srpske interese. Osim toga se u maloj zemlji vladar sukobio s interesima starešina, a ovi, nezadovoljni, oslanjahu se na Tursku ili druge strane vlade.

Dr. Viktor Novak profesor pomoćnih historijskih nauka na zagrebačkom sveučilištu prikazujući Vojnovićevu knjižicu Skromni pomeni velikomu kralju ističe, da joj je sadržaj više literaran, nego

analističan, no takav način prikazivanja je od historijske važnosti. Novak prikazuje i Novo izdanje kataloga Strossmayerove galerije u priredbi dr. Petra Knolla iznoseći mnoge omaške, a napokon prikazuje dva dela Marka Kostrenčića 1. Hrvatska pravna povijest. II. izdanje. 2. Zakonik cara Dušana ističući, da ta dela znače pripremu za našu genetičku pravnu historiju.

Fr. Ivanišević priopćuje pismo vladike Strossmayera knezu Nikoli, u kome se govori o uvođenju staroslovenskog jezika u hrvatsku crkvu te je vrlo zanimljivo baš danas, kad se opet ovo pitanje pokreće. Napokon ćemo spomenuti, da profesor ljubljanskog univerziteta Fr. Kidrič objavljuje izdanje autobiografije Bartolomeja Georgijevića, što ju je pronašao u narodnoj knjižnici u Beču.

Prelazeći na literarnu historiju istaknućemo za današnju našu nauku veoma značajan članak Dr. Branka Vodnika, profesora literarne historije na zagrebačkom univerzitetu: Istorija i politika. Hans Schlitter u svom delu Aus Oesterreichs Vormärz III. Ungarn izneo je po vrelima istinu o Gajevom putu u Srbiju. Vodnik s pravom ističe, da bi bolje bilo, da smo mi sami to izneli, no naši plemenski političari, zaraženi preživlom romantikom misle, da se sva naša budućnost osniva na starim, slavnim makar i falsificiranim poveljama. Međutim historija može da stvara pozitivne vrednote samo, ako je kao naučna istina prožela našu svest, a ne, dok vladaju reakcionarni pogledi na odnos između historije i politike te dok se tvrdo drži, da pobožne prevare u korist naroda nisu na odmet. No historijske se istine ne daju sakriti pa je eto izbila i ova o Gaju i to sada na našu štetu, kako vidimo odmah iz drugog Vodnikovog članka Gaji Metternich. Vodnik kritizira Wendelov članak u kojem Gaj nelepno izlazi, a beogradska štampa ga je upotrebila kao napadaj na Hrvate, dok se s hrvatske strane pendantivno odgovara. No Gaj je problem, koga ima rešiti nauka, a štetno deluje, kada ga raspravlja žurnalistika. Nedavno se o tom istome pitanju povelala reč i u Srpskom Književnom Glasniku, dakako bez romanticizma. Dalje nas upućuju u borbu naših historika i u kritiku njihovoga rada Vodnikovi članci: Knjižarstvo u Hrvata pa Plagijat Petra Karlića, zatim Čorovićev prikaz Srkuljeve Povijesti Hrvata, Srba i Slovenaca: Jedan zanimljiv slučaj i napokon Severusov prikaz Manojlovićeve Povijesti staroga Orijenta. I Antun Barac u raspravi Naša književnaučni rad u nas ističući, da literarna historija mora da oseti bilo života, mora da

pokaže, koliko je život došao do izražaja u lepjoj knjizi. No danas je, veli, literarna historija u Hrvatskoj beskorisna, ona kutri u lingvističkoj kolevci, nije se uzdigla do estetskoga gledanja na svoj predmet. Barac kritizuje stručnjake, literarne historike, koji nisu sposobni, da stvaraju te ne unapređuju ni literaturu, ni nauku. Od literarne historije očekujemo više, nego li pusti mrtvi materijal, očekujemo rekonstrukciju duševnog života prošlosti, jer sva nauka vredi toliko, koliko je kadra da unapredi život. Naša pak literarna historija svesno ili nesvesno postavlja principe, što nju samu koče, da literarna historija prekine s filologijom, da se u njoj podigne nivo gledanja, da gleda na literaturu kao na deo umetnosti i da se napokon u nas iz literarne historije stvori historija literature.

A. Belić profesor literarne historije na beogradskom univerzitetu donosi uz četrdesetu obletnicu smrti Đure Daničića vrlo uspele karakteristiku njegovoga rada. Belić ističe, da je Daničiću savest bila najviši sudija te se njegova izdanja starih spomenika odlikuju neobičnom pouzdanošću u granicama tadašnje nauke. Stoga je razvitak kritičima u našoj historiografiji znatno omogućen Daničićevim radom na historijskim izvorima. Nadalje govori Belić o Daničićevom proučavanju savremenog jezika, što služi kao osnovica svim daljim pokolenjima. Osim toga Daničić je potpuno uredio književni jezik te je prvi nastavljao Vukov. Napokon Belić ističe Daničićovo značenje za naše kulturno ujedinjenje. Daničić je uvideo, da i Srbi i Hrvati govore štokavskim govorom, dakle jednim jezikom te su jedan narod. Dva imena spadaju među narodne nevolje, a te se dokidaju velikim delima za koja treba narod spremati.

Milorad N. Dević daje svojim podacima Iz arhive Štampariša intiman pogled u život naših književnika pod konac prošlog stoleća u Beogradu. Ovi vrlo živopisni kulturno historijski detalji vode nas od literarne na kulturnu historiju, a ta je u Njivi zastupana vrlo lepom raspravom Dr. Milana Rešetara Iz kulturnog života starog Dubrovnika. Kako se u nas precenjuje vrednost literarne, a umanjuje vrednost diplomatske historije staroga Dubrovnika, tako je kulturna historija dubrovačka vrlo slabo poznata, premda ima za nju obilnih podataka u dubrovačkom arhivu. Rešetar upotrebljava zapiske svog oca iz dubrovačkog arhiva te opisuje život u gradu po La Mairu, koji kudi dubrovčane i po Diversisu, koji hvali grad. Po starim komedijama ne možemo dobiti vernu sliku starog dubrovačkog života, jer one preteruju i crtaju konvencionalne, upravo italijanske prilike. No značajno je, da je najbolji, ali ujed-

no i najsmjeliji dubrovački komediograf Marin Držić bio svećenik! Dok mladu vlastelu često vidimo zapletenu u ljubavne avantire, senatori dolaze vrlo retko pred sud. Osobito se ističe gordost i oholost starije vlastele, salamankera, što se na koncu pretvorila u isprazni formalizam. Kriminalni slučajevi nisu u Dubrovniku prečesti ni preteški, no zatvori i kazne bile su vrlo stroge. Erotski život pulzirao je tada u Dubrovniku punom snagom, dok od većih krivnja susrećemo jednom ritualno umorstvo, no i to nije svršilo smrću. I tortura bila je razmerno malo u porabi, a i veštice se retko nalaze. Za škole se državna vlast nije brinula, a srpsko-hrvatski jezik uvedoše u školu tek Francuzi. Cenzura knjiga bejaše oštra i nerado se gledalo štampanje knjiga. Štampanje su u gradu bile talijanske, štampar je bio ujedno knjižar i zapovednik gradske artiljerije, dok su njegovi slugari morali služiti kao artiljerci. Društveni su odnosi teški, osobito za posluhu, no ipak se u gradu mislilo i na socijalnu skrb, higijenu i sigurnost građana. Od narodne nošnje i narodnih običaja malo se sačuvalo. — Osim ovog vrlo lijepog prikaza života u starom Dubrovniku moramo još spomenuti članak Dr. Josipa Matasovića: Objelodanjeni Varaždin, prikaz vrlo uspele izložbe, na kojoj se videlo, da je Varaždin upravo živi muzej pun starina iz vremena klasicizma, empira i bidermajera. Matasović je prikazao i Gobineau-ovu Renesansu istaknuvši, da to nije nadomestak, nego živa slika historije, u kojoj je spojena intuicija genialnog naučenjaka i organizatorska energija umetnika. Napokon još je Vladoje Dukati priopćio Kulturne sličice iz Hrvatske XVIII. vijeka. Karakterizira staru kajkavsku knjigu religioznog i moralnog značaja. Danas je nitko više ne čita, jer i kajkavci uzimlju u ruke nove štokavske knjige. No ta stara literatura ipak je važna za poznavanje kulturnih prilika, te Dukati iznosi primere iz Mulihovog dela: Zrcalo spovedno, gde se crtaju razni tipovi 18. stoleća u nas.

Evo u ovih pedeset članaka u Jugoslavenskoj Njivi god. 1923. govor je o historiji, bilo našoj, bilo stranoj. Mnogi su od tih članaka znatne rasprave prvih naših naučnih radenika, osnovane na novom historijskom materijalu, na dosele nepoznatim arhivalnim vrelima te podaju nove rezultate i pružaju nove, dosele neslućene vidike. Drugi su članci opet značajne recenzije, prikazi i karakteristike, a spomenuli smo i njih opširnije, jer nas uvode baš u sredinu života i delovanja naših današnjih historika. Shvatiti bit naše prošlosti, proučiti sve, doista sve, kako je doista bilo, ne brinući se za

spoljašnu »slavu«, ta ideja povezuje sve članke u »Jugoslavenskoj Njivi« te baš ove rasprave označuju današnji razvoj i visinu naše historijske nauke. One nam očituju i sukob nazora, u njima vidimo borbu starih i mladih, borbu romantičnih patriota i realnih naučenjaka. I danas je, nažalost, ta borba vrlo žestoka, jer ima još mnogo ljudi, koji žale za hrabrim mladićima Kresom, Kupišom i Rakom, koji uz grozni svoj pogled nategnuše lukove i uperiše strele na strašnoga neprijatelja. Pa ipak ostade i kralj i Hrvati i sva evropska kultura, premda Kresa, Kupiše i Raka nigda nije ni bilo. Ili opet sa srpske strane ono nebulozno nadmetanje n. pr. »čija je Bosna bila«... u stilu jednoga Sime Lukin Lazića (»Srbi u davnini«)...

No vrednost i značenje i Hrvata i Srba ne samo, da ništa ne umanjuje, što isprazna domoljubna pričanja nestaju iz nauke, nego naprotiv moderne radnje naših historika tačno označuju onaj deo, koji su našem današnjem narodu dali i Hrvati i Srbi. A jedan deo do Hrvata nitko drugi nije našem svetu ni mogao dati, jer ono, što su u historiji učinili Hrvati nije mogao nitko drugi učiniti, baš tako, kako nitko drugi nije mogao izvršiti zadaću, što su je izvršili Srbi, naprosto zato, jer je svaki izvršio svoje.

V. Heneberg.

Никола Зега, Народни Музеј у Београду. »Тргов. Гласник«, Београд 1923. год. Стр. 517—521.

Kratka beleška informativne prirode o uređenju i stanju Narodnog Muzeja u Beogradu
A. J.

U kratku članku »Gusle i tamburica sa dvije žice« (posebno odštampano iz još neobjelodanjenog Buličeva zbornika) prikazuje se iza oduljega vremena zauzeti istraživač narodnih tvorevina, napose naše etnografije, prof. Matija Murko novim prilogom iz toga područja. Iznosi rezultat svojih nastojanja, da utvrdi značenje i napose područje rasprostranjenosti gusala s jednom strunom resp. onih sa dvije strune i tamburice sa 2 žice, na što ga je naveo studij narodnoga blaga za njegovih putovanja Likom, Bosnom i Dalmacijom. Služeći se značajnijim svojim opservacijama o tom predmetu te dosadašnjim radovima stručnjaka (Kuhača, Karakaševića) popunja ih i s nešto starijih literarnih vijesti o ovim instrumentima pa dolazi do približna rezultata: da se guslama sa 2 strune prate epske pjesme u Lici, sjevernoj Dalmaciji (navodno do između Sinja i Vrljike) i u bosanskoj Krajini, zatim u Srijemu, Bačkoj i Banatu, dok se sporadično javljaju i podalje od tih krajeva. Uglavnom to vrijedi i

za epsku tamburicu (izuzimajući danas podunavske krajeve). Ostalo je područje epske pjesme obilježeno guslama s jednom strunom. S ovim se konstatacijama podudara i materijal zbirke Etnografskoga muzeja u Zagrebu (koliko je pouzdano poznata provincijacija) pa i reproducirane gusle u djelima Bruck-Auffenbergove (Dalmatien und seine Volkskunst) i A. Haberlandta (Die Volkskunst der Balkanländer). Dotičući se i već znane činjenice, da muslimanski pjevači najradije pjevaju sveže između gusala s 1 strunom i epskih pjesama, što ih već otprije obuhvatala pod imenom »hercegovačkoga« tipa a na drugoj strani između instrumenata sa 2 žice i tipa »krajškoga«. Držeći da ove sve činjenice nisu bez značenja za shvaćanje i potpunu sliku o ovoj vrsti narodnih tvorevina, stavlja autor za dalji zadatak istraživanju, da se još pouzdanije i detaljnije utvrde ovdje samo u glavnim konturama prikazane činjenice i još dublje pronikne i objasni, što se ovdje tek naslućuje ili napominje. To više, što se uglavnom kreće oko jednog postavljenog pitanja, koje s drugim nekim tvori organsku cjelinu. To je skup još pravo nenačetih pitanja: općenito o samom izvoru (i daljem razvoju) naših narodnih gusala dotično tamburice, o eventualnim a lako mogućim potonjim utjecajima savršenijih instrumenata iste vrste, koji su bilo sa kulturnoga zapada ili s istoka mogli ulaziti i u naše krajeve i utjecati — možda posve lagano i nezamjetno — svojom formom i konstrukcijom na ova naša glazbala. Ima ovome posljednjem i svjedočanstvo svoje vrste među guslama Etnografskoga muzeja u Zagrebu, gdje se na jednom eksemplaru sa 2 strune nalaze na vratu u većim razmacima krsnice (priječnjaci, bünde), kakove imaju tambure, premda ovdje nemaju dakako nikakove praktične svrhe, a i čivije su onakova oblika, kakova su u pravilu na tamburama. A ne će napokon u ovom istraživanju biti jamačno bez važnosti, ako ne možda i odlučno, potanje određivanje tipova gusala s obzirom na sam njihov corpus, duljinu vrata a naročito na lik i uderbu »glave« kao osobita karakterističnog im dijela.

Sav se ovaj niz pitanja i zadataka istraživanja nadovezuje u međusobnom savezu a pobuda mnogočemu može da daje upravo prikazani članak, pa mu već to daje određenu neporecivu vrijednost, ako i ne donosi definitivnan rezultat i rješenje postavljena zadatka. To bi mogao, koliko se daje među recima razabrati, kod zgrade i uz još veće obilje građe, sam autor privesti kraju.

M. G.

Adam Wrzosek, Serbowie. Materijali antropologiczne zebrane w latach 1914.—1918. Cześć pierwsza. (Odbitka z »Wiadomości antropologicznych« wydawanych przez komisję Lekarską. Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Tom. I., Zeszyt 1). Poznań 1922.

Kao lekar jedne od vojnih bolnica u Krakovu, A Wrzosek imao je priliku da prouči (1914.—1918.) antropološke osobine Srba, koji su se tamo nalazili i kao vojni i kao civilni zarobljenici. Prema staležu bilo je 86 posto seljaka, prema veroispovesti svi su bili pravoslavni i 35 posto umeli su čitati i pisati. Svi su bili iz teritorije kraljevine Srbije (pre Balkanskog rata 1912.) i to 22 iz beogradskog okruga, 51 iz požarevačkog, 11 iz kragujevačkog, 8 iz rudničkog, 4 iz kruševačkog, 3 iz niškog, 1 iz Prokoplja, 1 iz komoronovskog, 2 iz pirotskog, 5 iz Čačavskog, 19 iz smederevskog, 12 iz valjevske, 3 iz topličkog (?), 4 iz vranjskog, 10 iz podrinskog, 7 iz Krajine, 3 iz moravskog, 1 iz užičkog, 1 iz negotinskog, 1 iz kosovskog, 1 iz zaječarskog okruga. Svega 170 ljudi u dobi od 24 do 50 godine života.

Rasne osobine: Po visini uzrasta bilo je i vrlo niskih (1499 mm) u opšte nije ni bilo (1600—1699 mm) 49.19 posto, visokih (izvan 1799 mm) 4.84 posto. Prosečna visina tela je iznosila 1685 mm. Minimum 1505, maksimum 1860 mm. Proporcije na glavi: najmanja dužina glave 168 mm, najveća 199 mm, prosečna 181.8 mm. Najmanja sitina glave 132 mm, najveća 172 mm, prosečna 155.2 mm. Najmanji obim glave 510 mm, najveći 575 mm, prosečni 542.6 mm. Indeks glave nalazio se između minimuma 72.45 i maksimuma 95.56, prosečno 85.47. A to znači da su Srbijanci prosečno hiperbrahikefalni. Podela na kategorije odnosno glavnog indeksa pokazuje: dolihokefalaca (X—75.9)—2.35 posto, megokefalaca 70.0—80.9)—8.24 posto, brahikefalaca (81.0—85.4)—38.23 posto, hiperbrahikefalaca (85.5—X)—51.18 po sto. Za Šumadince karakteristična je dakle kratka (hiperbrahikefalaca) glava, koja je zastupljena u narodu sa preko polovine. Najveća širina lica: maksimum 179 mm, minimum 125 mm, prosečna 142.07 mm. Nos: veliki 20.59 posto, srednji 73.53 posto, mali 5.88 posto. Širina nosa: minimum 28 mm, maksimum 41 mm, prosečna 33.77 mm; visina nosa: maksimum 57 mm, minimum 44 mm, prosečna 50.10 mm. Uši: male 17.65 posto, srednje 75.88 posto, duge 6.47 posto. Obrvice: slabo razvijene 7.69 posto, srednje razvijene 41.32 posto, moćno razvijene 43.20 posto, silno razvijene 7.69 posto. Tre-pavice: slabo razvijene 0.59, srednje 28.57 posto, moćno 50 posto, vrlo jako razvijene 20.83 posto. Očne jame: spoljni razmak očnih duplji prosečno 79 mm, unutrašnji pro-

sečno 24 mm. Mongolski kapci primećeni su samo u 1.77 posto slučajeva. Debljina usnica: najmanje 7 mm, najveća 26 mm, prosečna 15.13 mm. Ustni prerez: najveći 61 mm, najmanji 44 mm, prosečni 51.92 51.92 mm.

Autor nije izveo uporedjenja antropoloških osobina promatranih Srba na osnovi upravne (oblasne) podele kraljevine, naime

prema srezovima i okruzima, no ovo upoređenje može izvesti svaki, ko se zato interesuje, jer su na tablicama osobe upisane i opredeljene prema okruzima. Žaliti je što ova studija ne obiluje i s više fotografija.

Rad g. Adama Wrzoseka pozdravljamo kao lep prilog rasnom proučavanju Srba iz predratne kraljevine Srbije.

Dr. Niko Županić.

BILJEŠKE

* Naslovnu ukrasnu vignettu na početku ovoga 5. sv. izradio je g. Branimir Iveković, cand. arch. u tehničkoj visokoj školi u Zagrebu, prema ornamentalnom materijalu na okviru glavnih vrata crkve u Dečanima.

* G. dr. St. Stanojević, univerzitetski profesor u Beogradu, izdao je kao direktor Instituta za najnoviju nacionalnu istoriju naredni proglas našoj javnosti s ovim tekstom:

Skupljajte podatke za istoriju našeg ujedinjenja (od 1908.—1918.)! Borba našega naroda za oslobođenje i ujedinjenje, koja je završena obrazovanjem kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, najslavnije je i najznatnije doba u našoj istoriji. Pokoljenje, koje je izvršilo veća i slavnija dela, no ma koje pokoljenje do sada u našoj prošlosti, dužno je da potomstvu ostavi i podatke o tome, kako je došlo do oslobođenja i ujedinjenja i kako je ova naša država stvorena.

Ti podatci su još tu, u našim kućama i u našim uspomenu. Ali se oni gube i propadaju neprestano, i smrt svakoga učesnika u velikim događajima odnosi svakoga dana sa njime za uvek u grob i dragocene uspomene na velike i slavne dane.

Naša je dužnost da spasemo što god možemo od te dragocene građe za istoriju našega naroda od 1908.—1918. god.

Stoga je na beogradskom Univerzitetu osnovan poseban Institut koji će prikupljati sve što se odnosi na poslednje naše ratove i na događaje od proglašenja aneksije do oslobođenja i ujedinjenja.

Sve, što stoji u ma kakvoj posrednoj ili neposrednoj vezi sa ratovima i događajima od 1908.—1918. god. ima vrednosti i značaja za istoriju. Svaki ko ima ma kakve knjige, brošure, pojedine brojeve novina i časopisa, oglase, objave, letke, ma kakve beleške, pisma, dnevnike, slike, fotografske snimke, karte sa slikama i t. d. iz toga doba neka pošalje Institutu.

Sem toga, neka svako zabeleži i pošalje Institutu sve što je video, čuo i osetio u pojedinim momentima u ratu ili u pozadini, u bitkama ili u apsanama, kod kuće ili u

tudini, na moru i na suvu, — sve uspomene, razgovore, doživljaje, priče, anegdote, pošalice, izraze radosti i tuže, jednom reći sve što je doživeo i preživeo.

Neka niko ne misli, da ono, što on ima nije važno, i da ono, što on zna, nema značaja za istoriju, jer svi ostaci i uspomene iz toga doba biće jednoga dana važan i zanimljiv materijal za istoriju tih slavnih dana.

Sve dobivene beleške i uspomene prepisace se u Institutu i original i jedan prepis vratiće se sopstveniku.

U Institutu će se sav prikupljeni materijal srediti, pa će se vremenom otvoriti poseban muzej i počće sistematsko izdavanje građe za našu istoriju od 1908.—1918. godine.

Uprava Instituta moli sve građane, da je pomognu u radu na prikupljanju ostataka, uspomena i podataka za našu istoriju od 1908.—1918. god., i da joj šalju sve podatke i stvari, koje stoje u vezi sa istorijom našeg narodnog oslobođenja i ujedinjenja. Za sva potrebna obaveštenja treba se obratiti: Institutu za izvore, Beograd, ulica kralja Petra br. 30.

* »Narodni Univerzitet« u Sarajevu održao je i niz historijskih predavanja ove godine, kako slijedi:

- 1 21. I. 1923. Dr. Vlado Skarić: Stare bos. herc. gradine. Sa slikama.
- 2 1. IV. 1923. Dr. Vlado Skarić: Nadgrobni bos. herc. spomenici u srednjem veku. Sa slikama.
- 3 15. IV. 1923. Dr. Pero Slijepčević: Solunski front. Sa slikama.
- 4 6. V. 1923. Dr. Pero Slijepčević: Naš rat za oslobođenje 1914. i 1915. g. Sa slikama.
- 5 28. X. 1923. Dr. Jovan Vukić: Naš nacionalni pokret početkom 19. veka u vezi sa francuskom revolucijom.
- 6 2. X. 1923. Vaso Čubrilović: Karadorde Petrović. Život i značaj

Osim gornjih održanih ima još mnogo najavljenih predavanja, koja će se održati u tekućoj ili sledećoj sezoni.